

FILOZOFSKI FAKULTET NIKŠIĆ

- Komisija za doktorske studije-

VIJEĆU FILOZOFSKOG FAKULTETA

Predmet: Predlog Komisije za ocjenu podobnosti doktorske teze i kandidata.

Molimo Vijeće Filozofskog fakulteta da razmotri i podrži predlog Komisije za ocjenu podobnosti teme i kandidata doktoranda mr Sanje Čalović – Nenezić u sastavu:

1. Prof. dr Nenad Suzić, mentor – Filozofski fakultet, Banjaluka,
2. Prof. dr Nikola Mijanović, Filozofski fakultet, Nikšić,
3. Prof. dr Saša Milić, Filozofski fakultet, Nikšić,

Mr Sanja Čalović – Nenezić je za doktorsku disertaciju predložila temu pod naslovom: **Vaspitna funkcija srednjoškolskih nastavnika**. Navedeni predlog je razmatrala i podržala Komisija za doktorske studije Filozofskog fakulteta.

S poštovanjem!

Nikšić, 15.05.2017. godine

Predsjednik Komisije za doktorske studije

Prof. dr Nikola Mijanović

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET
NIKŠIĆ

PRIMLJENO: 15.05.2017.	
ORG. JED.	BROJ
01	560

Prof. dr Nikola Mijanović

BIOGRAFIJA

Prof. dr NIKOLA MIJANOVIĆ rođen je 15. 09. 1950. godine u Ulogu, opština Kalinovik. U rodnom mjestu završio je osmogodišnju školu, a srednju u Sarajevu. Na Pedagoškom fakultetu u Rijeci diplomirao je studije pedagogije, smjer: organizacija i tehnologija nastave. Na istom fakultetu završio je 1985. godine postdiplomski studij i stekao zvanje magistra društveno-humanističkih znanosti iz područja pedagogije. Doktorsku disertaciju je odbranio 1994. godine na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu - Odsjek za pedagogiju, i stekao zvanje doktora pedagoških nauka.

Poslije završenog studija zasnovao je radni odnos u Centru za organizaciju slobodnog vremena djece i omladine u Rijeci, kao pedagog - organizator. Od 1979. godine živi u Sarajevu i radi u TAS-u (Tvornica automobila Sarajevo), prvo kao programer i organizator obrazovanja, zatim kao rukovodilac Odsjeka za obrazovanje kadrova, poslije čega je izabran za direktora kadrovske službe na nivou Tvornice. Tu dužnost je obavljao do aprila mjeseca 1992. godine, kada je i započeo rat u BiH.

Kao magistar pedagoških nauka 1994. godine izabran je na Filozofskom fakultetu u Nikšiću - Odsjek za obrazovanje učitelja, u zvanje asistenta za pedagošku grupu predmeta, da bi nepuna dva mjeseca iza toga doktorirao i oktobra 1995. godine preuzeo nastavu na predmetu Opšta pedagogija, pri Odsjeku za predškolsko vaspitanje. Godinu dana kasnije izabran je u zvanje *docenta* na predmetu Savremena obrazovna tehnologija, a nešto kasnije i na predmetu Metodologija pedagoških istraživanja. **Godine 2002. izabran je u zvanje vanrednog, a 2007. godine u zvanje redovnog profesora.** Na osnovnim i specijalističkim akademskim studijskim programima izvodi nastavu iz sljedećih disciplina: **Didaktika, Dokimologija, Savremena obrazovna tehnologija i Metodologija pedagoških istraživanja.** Pored toga, profesor ja iz oblasti pedagogije na postdiplomskim i doktorskim studijskim programima.

Učešće u projektima

Međunarodni projekti

1. Obrazovanje za aktivno demokratsko građanstvo,
2. Obrazovanje za suživot s razlikama,
3. Živimo i učimo demokratiju.

Domaći projekti

1. Stanje i problemi pripremanja nastavnika za neposredno izvođenje razredne nastave,
2. Reforma obrazovnog sistema Crne Gore,
3. Nova uloga pedagoga i psihologa u reformi obrazovanja,
4. Obrazovanje i demokracija – rukovodilac projekta
5. Nasilje među vršnjacima - rukovodilac projekta.

Angažovanost u odborima i komisijama

1. Rukovodilac **Instituta za pedagoška istraživanja** pri Filozofskom fakultetu u Nikšiću;
2. Član Odbora za obrazovanje Crnogorske akademije nauka i umjetnosti;
3. Rukovodilac doktorskih studija Filozofskog fakulteta u Nikšiću;
4. Član Senata Univerziteta Crne Gore;
5. Član predsjedništva foruma pedagoga Crne Gore;
6. Predsjednik Komisije za izradu nastavnih planova i programa, Republičkog nacionalnog savjeta za promjene nastavnih planova i programa ;
7. Član stručne univerzitetske Komisije za nostrifikaciju diploma, Odluka Rektora br.01-2173, od 27.09.2004. godine;
8. Član univerzitetske Komisije za praćenje javnog pristupnog predavanja, odluka Rektora, br. 01-2060, od 16.09.2004. godine ;
9. Član komisije za recenzije udžbenika osnovnih i srednjih škola, Uvjerenje br. 01-536, od 02.02.2007. godine;
10. Predsjednik Komisije za kurikulum Ministarstva prosvjete i nauke Crne Gore;
11. Član univerzitetskog tima za reakreditaciju studijskih programa Univerziteta Crne Gore;
12. Član Strukovnog vijeća Univerziteta Crne Gore;
13. Bio je Prodekan za nastavu Filozofskog fakulteta u dva mandata;
14. Rukovodilac projekta „Obrazovanje i demokratija“;
15. Rukovodilac projekta „Nasilje među vršnjacima“;
16. Predsjednik Tima za reakreditaciju studijskih programa Filozofskog fakulteta;
17. Član redakcije časopisa Obrazovna tehnologija;
18. Član Matične komisije za otvaranje Studijskog programa njemački jezik i književnost;
19. Član Matične komisije za otvaranje Studijskog programa za pedagogiju;
20. Član Matične komisije za otvaranje Studijskog programa za psihologiju;
21. Član Matične komisije za otvaranje Studijskog programa za obrazovanje sportskih Novinara;
22. Član Matične komisije za otvaranje Studijskog programa za obrazovanje sportskih Trenera;
23. Član niza komisija za odbranu magistarskih i doktorskih disertacija na univerzitetima Srbije i Bosne i Hercegovine.

Ostale aktivnosti

1. Mijanović N. (2003): Učešće u svojstvu eksperta na seminaru: „Provjeravanje i ocjenjivanje znanja u relaciji sa razvojem nastavnih planova i programa“, Budva 06. i 07. april 2003;
2. Mijanović N. (2006) : Ostvarivanje bolonjskog procesa na Filozofskom fakultetu u Nikšiću, Univerziteta Crne Gore, (Usmeno izlaganje na međunarodnom naučnom skupu): Sprovođenje bolonjskog procesa na filozofskim fakultetima u zemljama Jugoistočne Evrope, Skoplje 14. i 15. decembar 2006.;
3. Evaluatorska dva međunarodna projekta, čiji su nosioci bili Ministarstvo za prosvjetu i nauku Crne Gore i Ministarstvo za obrazovanje Austrije;
4. Profesor po pozivu na dodiplomskim i postdiplomskim studijama na Univerzitetu izvan Crne Gore.

1. Mijanović N. i dr. redaktori (2002): Uvod u građansko obrazovanje, "Kultur kontakt", Austrija, "Republic of Austria, Federal Ministry for Foreign Affaires" i "Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore", Podgorica;
2. Mijanović N. i dr. redaktori (2002): Škola je odlučila da živi, "Kultur kontakt", Austrija, "Republic of Austria, Federal Ministry for Foreign Affaires" i "Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore", Podgorica.
3. Mijanović N. (2003): Obrazovanje na početku XXI vijeka između individualnih i društvenih potreba, (U zborniku: Vrijeme i progres, Crna gora na razmeđu milenijuma, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Podgorica;
4. Mijanović N. (2005): Permanentno usavršavanje nastavnika kao pretpostavka uspješnog inoviranja vaspitno-obrazovnog sistema, (U zborniku sa međunarodnog naučnog skupa: Savremeni tokovi u obrazovanju nastavnika), „Učiteljski fakultet“, Vranje i „Savez pedagoških društava SCG“, Vranje;
5. Mijanović N. (2007): Pojmovno-strukturalni aspekti komunikacije u nastavnom procesu, (U zborniku sa međunarodnog naučnog skupa: Razvoj komunikacijskih kompetencija nastavnika i učenika), "Učiteljski fakultet", Jagodina;
6. Mijanović N. (2008): Subjekatska pozicija učenika u vaspitno-obrazovnom procesu između deklarativnog i stvarnog, (u časopisu: Inovacije u nastavi, br. 1), Beograd;
7. Mijanović N. (2011): Istorijat, stanje i perspektive razvoja pedagoške teorije i prakse u Crnoj Gori, (u časopisu: Vaspitanje i obrazovanje, br.4), Podgorica;
8. Mijanović N. (2011): Značaj i uloga inovacija u procesu savremeno organizovane nastave i učenja, (U godišnjaku: „Srpske akademije obrazovanja“), Beograd.
9. Mijanović N. (2014): Vaspitna funkcija nastavnika između teorije i prakse, (u godišnjaku: „Srpske akademije obrazovanja“), Beograd.
10. Mijanović N. (2014): Usavršavanje nastavnika kao pretpostavka unapređenja kvaliteta njihove profesionalno-stručne kompetentnosti, (U zborniku: Kvalitet vaspitno-obrazovnog rada II, sa Drugog kongresa pedagoga) "Društvo pedagoga Republike Srpske", Banja Luka.
11. Mijanović N. (2015): Multimediji u procesu nastave i učenja – prednosti i ograničenja, (U zborniku: Sistem obrazovanja i digitalna kultura), Crnogorske akademije nauka i umjetnosti, Podgorica.
12. Mijanović N. (2016): Individualiziran pouk v funkciji razvoja nadarjenih učenicev - Personalised instruction in function of the development of gifted students – (u časopisu: Didactica slovenica, Pedagoška obzorja, br. 3 – 4, Novo Mesto).

Prof. dr Saša Milić

BIOGRAFIJA

Rođen sam 14. avgusta 1966.g. u Podgorici. Osnovno i srednje obrazovanje stekao sam u Podgorici. Diplomirao sam na Filozofskom fakultetu – Odjeljenje za pedagogiju Univerziteta u Beogradu 18. oktobra 1989.g., a tema mog diplomskog rada bila je iz oblasti Nacionalne istorije školstva i glasila je »Ličnost, vrijeme i prosvjetiteljske ideje Svetog Petra Cetinjskog«. Postdiplomskemagistarske studije nastavio sam takođe na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, na Grupi za opštu pedagogiju. Tokom rada na magistarskoj tezi istraživao sam efekte primjene inovativnih obrazovnih modela u obrazovnom sistemu Crne Gore i 4. jula 2002.g. odbranio sam magistarsku tezu na temu »Individualizacija u vaspitno-obrazovnom procesu: na primjeru Programa »Korak po korak« u osnovnim školama Crne Gore«. Višegodišnje aktivno sudjelovanje u reformskim procesima u obrazovnom sistemu Crne Gore povezao sam i sa mojim istraživačkim radom na doktorskim studijama, a za temu doktorske disertacije odabrao sam aktuelne aspekte unaprijeđenja nastavnog procesa i ona je glasila »Komunikacija nastavnik – učenik, i efikasnost kooperativnog učenja«. Doktorsku disertaciju sam odbranio 14. aprila 2004.g. na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu. Znanje stranih jezika stekao sam tokom redovnog školovanja, kao i na Institutu za strane jezike u Podgorici – prema klasifikaciji Common European Framework of Reference (CEF) level – Engleski jezik (understanding C1, speaking C1, writing B2); Italijanski jezik (understanding A2, speaking A1, writing A1).

Nakon odbrane doktorske disertacije izabran sam u zvanje docenta za predmet Opšta pedagogija na Filozofskom fakultetu u Nikšiću (februar 2005.g.), u zvanje vanrednog profesora (februar 2010), da bih zvanje redovnog profesora stekao maja 2015. godine. na Univerzitetu Crne Gore bio angažovan na slijedećim fakultetima/predmetima: Filozofski fakultet Nikšić - nastavnik na slijedećim disciplinama: Komparativna pedagogija I - Savremeni pedagoški pravci; Komparativna pedagogija II – Savremeni obrazovni sistemi; Savremeni predškolski sistemi; Uvod u pedagogiju; Teorija vaspitanja; Osnovi pedagogije; Interkulturalna pedagogija; Socijalna pedagogija, Evaluacija predškolske ustanove; Studijski program za obrazovanje učitelja u Beranama: Uvod u pedagogiju; Teorija vaspitanja (2006-2014); Fakultet likovnih umjetnosti i Muzička akademija Cetinje: nastavnik na disciplinama Pedagogija i Didaktika (2007-2009); Studijski program za obrazovanje učitelja na albanskom jeziku: nastavnik na disciplinama: Uvod u pedagogiju, Teorija vaspitanja i Didaktika (2004-2007); Prirodno-matematički fakultet: nastavnik na disciplini Pedagogija na studijskim programima za matematiku, fiziku i biologiju (2014-).

Na polju naučno-istraživačkog rada ističem slijedeće: rukovodilac naučno-istraživačkih projekata odobrenih od strane Ministarstva nauke Crne Gore »Indikatori razvoja multikulturalnosti i građanske svijesti u obrazovnom sistemu Crne Gore» (2010-2012) i »Razlozi neuspjeha djece romske populacije u obrazovnom sistemu Crne Gore» (2012-2014), te vodeći istraživač na naučno-istraživačkom projektu »Evaluacija reforme predškolskog obrazovanja u Crnoj Gori» (2012-2014). Na polju strukturalnih i kurikularnih reformi ističem slijedeće: akademski rukovodilac TEMPUS projekta »Education Policy Support Program» (2010-2013), institucionalni koordinator za Univerzitet Crne Gore TEMPUS projekta »CONGRAD» (2012-2014), te vodeći saradnik na

TEMPUS projektu „Foundation of Inclusive Education in Montenegrin Higher Education” (2012-2015).

Član sam i nacionalnog HERE tima (Higher Education Reform in Europe), imenovan od strane Evropske komisije. Na polju bilateralne univerzitetske saradnje ističem slijedeće: rukovodilac projekta razmjene nastavnog kadra i studenata sa Univerzitetom Juveskula iz Finske, te rukovodilac projekta bilateralne naučno-istraživačke saradnje sa Odsjekom za pedagogiju Sveučilišta u Zagrebu (projekat odobren od strane Ministarstva nauke Crne Gore i Ministarstva znanosti Republike Hrvatske, 2012-2014). Na listi sam eksperata za evaluaciju Savjeta za visokoškolsko Crne Gore, te na listi međunarodnih eksperata Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta Bosne i Hercegovine. Pri Generalnom direktoratu za istraživanje i inovacije Evropske komisije, imenovan sam za nacionalnu kontakt osobu za program „Science in Society” (2012-2015). Predsjednik sam Odbora za obrazovanje Nacionalne komisije Crne Gore za saradnju sa UNESCO, član recenzentskih komisija pri Zavodu za udžbenike i nastavna sredstva; član komisija za polaganje stručnih ispita imenovan od strane Zavoda za školstvo Crne Gore; predsjednik Upravnog odbora Centralne narodne biblioteke „Đurđe Crnojević” na Cetinju, imenovan od strane Vlade Crne Gore; autor sam i implementator deset programa za profesionalno usavršavanje nastavnika koji su akreditovani od strane Zavoda za školstvo; član Crnogorskog nacionalnog odbora za procjenu stanja „Prava djeteta u Crnoj Gori”.

Od angažmana na međunarodnom planu, kao najznačajnije izdvajam: član "Internacionalne Step by Step Asocijacije" sa sjedištem u Amsterdamu – Holandija i član njenog Borda direktora u mandatu 2002 – 2004.g.; član Internacionalnog savjetodavnog komiteta Svjetskog obrazovnog foruma čije je sjedište u USA (2011 - -); član sam i zastupnik za Crnu Goru NAEYC – USA (National Association for Education of Young Children) sa sjedištem u Vašingtonu, a od maja 2009.g. član sam i Savjetničkog borda NAEYC za projekat »Problematika obrazovanja imigrantske djece«; član sam i zastupnik za Crnu Goru nacionalnog komiteta SAD za djecu sa posebnim potrebama (Council for Exceptional Children – Washington DC); bio sam programski direktor za implementaciju brojnih internacionalnih projekata u našem obrazovnom sistemu, od kojih su najznačajniji Roma Education Initiative, Step by Step Project, Reading and Writing for Critical Thinking Project, Inclusive Education, Minority Education i sl. i po tom osnovu ostvario aktivnu saradnju sa Roma Education Initiative Budapest, UNICEF, Open Society Institute New York, International Reading Association USA, Project for Ethnic Relation – Princeton University USA.

Među najznačajnijim dodatnim angažmanima u Crnoj Gori, izdvajam slijedeće: član nacionalnog Savjeta za opšte obrazovanje Crne Gore u dva mandata, član Odbora za pedagogiju i psihologiju CANU, potpredsjednik Odbora za obrazovanje CANU, član radnog tima za potprojekat Obrazovanje u okviru nacionalnog projekta CANU „Crna Gora u XXI stoljeću – u eri kompetitivnosti”, član Radne grupe Vlade Crne Gore za pregovore o pridruživanju EU (poglavlje 26 – Obrazovanje i kultura), član Vijeća društvenih nauka Univerziteta Crne Gore (2010-2013), član Senata Univerziteta Crne Gore (2013 - -), član Upravnog odbora za projekat „Evolunimont” u realizaciji Univerziteta Crne Gore; član Radnog tijela za reorganizaciju i integraciju Univerziteta Crne Gore.

Reference:

1. Milić, S. (2016). Ličnost i prosvetiteljski rad Svetog Petra Cetinjskog. *Acta Historiae*, 24.
2. Milić, S. (2013) The twenty-first century university and the concept of lifelong learning. *Australian Journal of Adult Learning*, 53 (1/2013): 159-179. ISSN 1443-1394;
3. Milić, S., Gazivoda, N. (2014) Place and role of children's interests in contemporary educational process. *Croatian Journal of Education*. ISSN 1848-5189;
4. Milić, S. (2010) Inicijalno obrazovanje nastavnog kadra u Crnoj Gori. U monografiji »Crna Gora u XXI stoljeću – u eri kompetitivnosti« - Obrazovanje /urednik akademik Perko Vukotić. CANU-posebna izdanja – monografije i studije, 73 (10): 221- 238. ISBN 978-86-7215-240-1. Izdavač: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti (Podgorica, Crna Gora);
5. Milić, S. (2010) Reform of Education Systems in Balkan Countries – Montenegro. *Education Sciences*, 1: 91-106. ISSN 1109-8740 /članak je na osnovu saglasnosti autora reprintan u monografiji: *Education in South Eastern Europe (2011)* /eds. Calogiannakis, P., Karras, K.G., Wolhuter, C.C./. ISBN 978-1-86822-605- 4. Izdavač: Potchefstroom: Platinum Press (Potchefstroom, South Africa).
6. Milić, S. (2010) Montenegroin PISA. *CEPS Journal*, 1 (3/2011): 75-95. ISSN 1855-9719
7. Milić, S. (2010): Strategije vaspitno-obrazovnog rada sa agresivnom djecom i mladima, u »Naša škola – komunikacijom do znanja« / urednik D. Popović .- Podgorica: Zavod za udžbenike (str. 29-35) ISBN 978-9940-24-004-2 4.4
8. Milić, S. (2012) Meeting Teacher's Standards in Montenegro, Regional conference Introduction and implementation of standards-based education in SEE – models and challenges 11-12 December 2012, Belgrade, Serbia / ERI SEE i COP <http://www.cep.edu.rs/en/about-cep/eri-see>
9. Milić, S. (2012) Razvoj koncepta inkluzije kao civilizacijski iskorak, u zborniku radova sa naučnog skupa "Inkluzivne vrijednosti obrazovnog sistema Crne Gore". CANU – Edicija naučni skupovi, 117 (ODN 43): 31-58. ISBN 978-86-7215-305-7. Izdavač: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti (Podgorica, Crna Gora); Napomena: Na osnovu saglasnosti autora, te uz manje modifikacije, rad je reprintan u: „Interkulturalno obrazovanje i europske vrijednosti“ /uredio Neven Hrvatić .- Zagreb: Filozofski fakultet, 2014; ISBN 978-953-56216- 1-4.
10. Milić, S. (2013) Development of Multiculturalism and Civic Consciousness in Montenegrin Educational System, Proceedings of 16th Conference of the Balkan Society for Pedagogy and Education "The Image of the Other/the Neighbour in the Educational Systems of the Balkan Countries" (September 26th, 2013 – Thessaloniki, Greece);
11. Milić, S. (2013) Evaluation of inclusive education in education system of Montenegro, , Proceedings of II International scientific and practical conference "Development of inclusive education: problems, search of solutions" organized by Ministry of Education of Tajikistan and Academy of Education of Tajikistan (November 21st, 2013 – Dushanbe, Tajikistan).



Број: 01-1797
Датум, 05.07.2007 г.

Ref: _____
Date, _____

Na osnovu člana 75 stav 2 Zakona o visokom obrazovanju (Sl.list RCG br. 60/03.) i člana 18 Statuta Univerziteta Crne Gore, Senat Univerziteta Crne Gore, na sjednici održanoj 05.07.2007. godine, donio je

ODLUKU O IZBORU U ZVANJE

Dr NIKOLA MIJANOVIĆ bira se u akademsko zvanje **redovni profesor** Univerziteta Crne Gore za predmete: Didaktika I i II, Savremena obrazovna tehnologija i Metodologija pedagoških istraživanja na **Filozofskom fakultetu**.


REKTOR,
Prof.dr Ljubiša Stanković



Број: 08-1425
Датум, 28. 05. 2015 г.

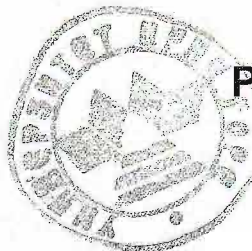
Ref: _____
Date, _____

Na osnovu člana 72 stav 2 Zakona o visokom obrazovanju (Službeni list Crne Gore br. 44/14) i člana 32 stav 1 tačka 9 Statuta Univerziteta Crne Gore, Senat Univerziteta Crne Gore, na sjednici održanoj 28. maja 2015. godine, donio je

**ODLUKU
O IZBORU U ZVANJE**

Dr SAŠA MILIĆ bira se u akademsko zvanje **redovni profesor Univerziteta Crne Gore** za predmete: Komparativna pedagogija I – Savremeni pedagoški pravci; Komparativna pedagogija II – Savremeni obrazovni sistemi; (Studijski program za pedagogiju), Savremeni predškolski sistemi; Interkulturalna pedagogija (Studijski program za predškolsko vaspitanje) i Osnovi pedagogije; Savremeni obrazovni sistemi (Studijski program za obrazovanje učitelja) na Filozofskom fakultetu.

REKTOR



Prof. Radmila Vojvodić

PRIJAVA TEME DOKTORSKE DISERTACIJE

OPŠTI PODACI O DOKTORANDU	
Titula, ime i prezime	Mr Sanja Čalović-Nenezić
Fakultet	Filozofski Fakultet – Nikšić
Studijski program	Pedagogija
Broj indeksa	2/13
Ime i prezime roditelja	Slavko Čalović
Datum i mjesto rođenja	29.09.1985., Nikšić
Adresa prebivališta	Rudo Polje, br. 41, Nikšić
Telefon	069 380 961
E-mail	sanjac@ac.me
BIOGRAFIJA I BIBLIOGRAFIJA	
Obrazovanje	Master studije (stepen MA), završila na Filozofskom fakultetu u Nikšiću akademske 2011/2012. godine, srednja ocjena A (10); Specijalističke studije (stepen Spec. Art) završila na Filozofskom fakultetu u Nikšiću 2007/2008. godine, srednja ocjena A (9.92); Osnovne studije (stepen Bachelor) završila na Filozofskom fakultetu u Nikšiću 2006/2007. godine, srednja ocjena A (9.83); Osnovnu i srednju školu završila u Nikšiću, dobitnik diplome Luča.
Radno iskustvo	2008 – ... Saradnik u nastavi: Studijski program za pedagogiju, Studijski program za obrazovanje učitelja, Studijski program za predškolsko vaspitanje, Studijski program za psihologiju.
Popis radova	Vučković, D., Čalović, S. Dosadašnja i inovirana koncepcija obrazovanja učitelja u Crnoj Gori. (rad prezentovan na Naučnom skupu: <i>Banjalučki novembarski susreti 2016</i>, 18-19. novembra, 2016. godine u Banjaluci; Zbornik u pripremi). Vučković, D., Čalović-Nenezić, S. (2016). Funkcije ilustracije u udžbenicima maternjeg jezika za treći razred osnovne škole u Crnoj Gori. Zbornik: <i>Udžbenik u funkciji nastave i učenja</i>. Užice: Učiteljski fakultet u Užicu. Čalović, S., Jaramaz, M. i Marojević, J. (2015). Osposobljavanje nastavnika za primjenu ICT-a u nastavnom procesu u Crnoj Gori. Zbornik: <i>Sistem obrazovanja i digitalna kultura</i>, vol.132, br. 48. Podgorica: CANU. Vučković, D. & Čalović, S. (2014). Bazele psihopedagogice ale activităţii de predare la Universitatea din Muntenegru [<i>Pedagogical and psychological foundation of teaching at the University of Montenegro</i>], In:

Velea, S. (Ed.) *Perspektive asupra formării personalului didactic universitar în domeniul pedagogiei și psihologiei educației*. str. 103-112 [pp. 222–231]. ISBN 978-606-711-230-6. Izdavač: Universitatea de Vest din Timișoara / Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic (Timișoara, România).

Čalović, S., Krtolica, M. (2014). Self-control teaching in early age, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5, (22), ISSN 2039- 9340(Print) ISSN 2039-2117(Online).

Čalović, S. (2013). O nekim smjernicama za oblikovanje savremenih udžbenika. Zbornik *Nauka i globalizacija*, Pale: Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Filozofski fakultet.

Čalović, S. (2011). O didaktičkim vrijednostima savremenog udžbenika. *Vaspitanje i obrazovanje*, br. 4. Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Čalović, S. (2009). Nastavni oblici i metode u savremenim pedgoškim pravcima. *Vaspitanje i obrazovanje*, br.3. Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

NASLOV PREDLOŽENE TEME

Na službenom jeziku	Vaspitna funkcija srednjoškolskih nastavnika
Na engleskom jeziku	The educational function of the secondary school teachers

Obrazloženje teme

Doktorska teza, radnog naziva *Vaspitna funkcija srednjoškolskih nastavnika*, biće posvećena proučavanju prilično zanemarene problematike u našoj akademskoj sredini. Riječ je o vaspitanju, tačnije vaspitnoj ulozi nastavnika u srednjoj školi.

Djelatnost nastavnika je vaspitno-obrazovna. Izvjesno je da su vaspitanje i obrazovanje procesi međusobno povezani, odnosno da čine dijalektičko jedinstvo. Obrazovni ciljevi usmjereni su na sticanje znanja, a vaspitni na formiranje određenih kvaliteta ličnosti. Ovakvo određenje jasno ukazuju na "preimućstvo" vaspitanja kao nadređenog pojma. Ipak, praksa pokazuje da obrazovanje ima primat nad vaspitanjem, što je očigledno i u normativno-pravnim aktima, kakav je *Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju*, *Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju Crne Gore*, *Zakon o stručnom obrazovanju*, *Zakon o srednjoj školi* (<http://www.mpin.gov.me>, <http://www.cso.gov.me/>, <https://www.bq-portal.de>). Nekadašnji vaspitni ciljevi zamjenjeni su socijalizacijskim, a afektivno područje u taksonomiji nastavnih ciljeva nije razrađeno kao kognitivno. Pored toga, i aktuelno definisanje ishoda potvrđuje preimućstvo obrazovnog nad

vaspitnim aspektom. Naime, *mjerljive* kompetencije, po uzoru na ekonomske nauke, zauzimaju “krovno” mjesto u nastavnim kurikulumima. Izgleda da je danas prihvatljiva maksima *imati*, a ne *biti*, ili kako je još odavno prepoznao Suhodolski egzistencija, a ne esencija. Vaspitanje je društveno uslovljeno, ali ne smijemo zaboraviti da se putem vaspitanja utiče na društvo u svim aspektima. U tom smislu izuzetno je značajno voditi računa o potrebama individue, budući da nema društva bez pojedinca. Škola i porodica su najzaslužniji faktori u procesu oblikovanja zdrave i cjelovite ličnosti. Tradicionalna škola i nastava usmjerena na obrazovni aspekt nije se bavila učenicom u cjelosti. To za posledicu ima depersonalizaciju, odnosno nepotpuno konstituisanje ličnosti. “Škola koja prenosi samo nastavne sadržaje, koja se ne bavi ličnošću ili “dušom” učenika, tendira ka depersonalizovanosti, ka obezličenoj formi obrazovanja u kojoj je zapostavljena vaspitna dimenzija” (Suzić, 2005, 491). Zaključujemo da je vaspitno djelovanje nastavnika izuzetno značajno polje i zadatak savremene škole. Na nastavniku je da u svakodnevnim interakcijama sa učenicima, u redovnoj nastavi, vannastavnim aktivnostima i odjeljenskoj zajednici, razvija kompetencije učenika u različitim domenima – kognitivnom, socio-emocionalnom, moralnom, estetskom.

U cilju razumijevanja ovako kompleksne vaspitne uloge nastavnika u srednjoj školi bavićemo se u najširem smislu pitanjem **pedagoške osposobljenosti** nastavnika kao nužnog preduslova vaspitnog djelovanja. Pedagošku osposobljenost posmatraćemo sa nivoa inicijalnog, ali i kontinuiranog stručnog osposobljavanja nastavnika. Dokument *Evropska saradnja na polju srednjeg stručnog obrazovanja (ET 2020)*, koji je usvojen od strane Evropskog savjeta, „naglašava potrebu obezbjeđenja visokog kvaliteta nastave u srednjim stručnim školama, sa posebnim naglaskom na potrebi podizanja nivoa kvaliteta inicijalnog fakultetskog obrazovanja nastavnika, kontinuiranog profesionalnog razvoja nastavnika, te kreiranja pozitivnije slike o nastavničkoj profesiji” (Volmari, Helakorpi, Frimodt, 2009, 3). Na Univerzitetu Crne Gore ne postoji sistem inicijalnog pedagoško-psihološkog i didaktičko-metodičkog obrazovanja nastavnika za izvođenje nastave iz uže stručnih oblasti u stručnim školama. Poznato je i da je na studijskim programima Filozofskog, Filološkog fakulteta, Prirodno-matematičkog i fakultetima umjetnosti (koji imaju tzv. nastavna usmjerenja) došlo do smanjenja opsega pedagoško-psihološkog obrazovanja predmetnih nastavnika. Izvjesno je takav trend u suprotnosti sa evropskim tenedencijama. U predlogu *Strategije obrazovanja nastavnika u Crnoj Gori (2017-2024)*, ističe se da je “za nastavnike koji realizuju nastavu u stručnim školama, a koji su završili nenastavničke

studijske programe (inženjeri različitih profila, ekonomisti, pravnici i dr.), potrebno sagledati mogućnost stvaranja uslova da u toku inicijalnog obrazovanja studenti mogu da izaberu nastavničke smjerove i tako steknu potrebna pedagoško-psihološka i didaktičko-metodička znanja.” (<http://www.gov.me/biblioteka/strategije>).

U našem radu će se naročita pažnja usmjeriti na **vaspitne efekte koji se postižu kroz redovnu nastavu**. Način osmišljavanja sadržaja, ali i načina nastavnog rada pruža osnovu za sagledavanje vaspitnog djelovanja u različitim domenima, uključujući i onaj do sada posebno zanemaren – emocionalni. Rad nastavnika u srednjoj školi pojačava naznačnu kompleksnost, budući da interesovanje i zalaganje učenika opada sa uzrastom (Suzić, prema Eccles i saradn., 1989). Kontinuirana veza sa nastavom ostvaruje se i putem rada u odjeljenskoj zajednici. Stoga ćemo fokusirati pažnju na nastavnika kroz **vaspitanje djelovanje razrednog starješine**. Istraživanje ovog segmenta biće usmjereno na funkcije razrednog starješine koje se ostvaruju u našim školama, održavanje časova odjeljenske zajednice i dominantnu tematiku na tim časovima, te uključenosć učenika u izradi i realizaciji programa rada odjeljenske zajednice.

Budući da interesovanje i zalaganje učenika u nastavi opadaju sa uzrastom, značajne efekte moguće je ostvariti njihovim angažovanjem van nastave. **Vannastavne aktivnosti** se organizuju u školi ili van nje, nezavisno od nastavnog plana i programa, a sa ciljem unapređenja učenika sposobnosti i razvijanjem njihovih interesovanja. To može imati višestruke koristi za motivaciju, postignuće, učenje i dalje usmjeravanje učenika. Pozitivne efekte vannastavnih aktivnosti u odnosu na školsko postignuće i zainteresovanost učenika potvrđuju i brojna istraživanja (Cooper et al., 1999; Marsh, 1992; Mahoney, 2000). Bolje socio-emocionalno funkcionisanje učenika usled učestvovanja u vannastavnim aktivnostima, takođe nalazimo u radovima istraživača (Mahoney, Cairns, & Farmer, 2003; Fredricks & Eccles, 2006). Iskustva u vannastavnim aktivnostima često su presudna i za opredjeljivanje učenika za profesionalni poziv (Suzić, 2005). Pored pozitivnog uticaja na učenike, vannastavne aktivnosti imaju uticaja i na profesionalno ponašanje i djelovanje nastavnika. Naime, angažujući se mimo nastave, nastavnici ispoljavaju svoje sposobnosti, potrebe i kreativnost na drugi način i efikasniji su u redovnoj nastavi na časovima predmeta koji predaju (Hebib, 2009, Suzić, 2005).

U našem radu pokušaćemo da razmotrimo pitanje *koliko je srednja škola uspješna u ostvarivanju vaspitne uloge u Crnoj Gori*. Naša intencija je da utvrdimo koliko se učenicima u školskom radu ostavlja prostora za razvoj autonomije, odgovornosti, izražavanje vlastitog mišljenja, saradnju, ali i za izražavanje vlastitih i prepoznavanje tuđih osjećanja, razvoj empatije...

Radi se o suptilnim pitanjima, osobinama i vrijednostima koje bi trebalo razvijati kod učenika. Pored nastavnika, roditelji, sa svoje strane, zasigurno vrše određeni vaspitni uticaj na djecu-učenike. Ocjenom vaspitne uspješnosti škole i njenih nastavnika, od strane roditelja, dobićemo kompletniju sliku proučavanog fenomena.

Pregled istraživanja

Istraživanje *Uloga škole u razvoju vrlina, vrijednosti i vještina učenika i učenica*, sprovedeno 2016. godine, od strane Zavoda za školstvo i UNICEF-a, imalo je za cilj da utvrdi koliko je današnja škola u Crnoj Gori efikasna u obavljanju vaspitne uloge, koliko uspeva da razvije poželjne vrline, vrijednosti i vještine kod učenika, kojim bi to vrijednostima trebalo više da se posveti, šta sve otežava njeno vaspitno djelovanje. Zaključci ovog istraživanja su sljedeći: vaspitno djelovanje škole izuzetno je važno, te je neophodno da se škola posveti razvijanju određenih poželjnih osobina ličnosti, vrijednosti i ponašanja učenika; škola u Crnoj Gori danas nije dovoljno uspješna u ostvarivanju svoje vaspitne uloge; realizacija vaspitne uloge škole predstavlja odgovornost svih zaposlenih u školi i svih nastavnika, bez obzira na to koji predmet predaju; ne koriste se u dovoljnoj mjeri vaspitni potencijali školskih (nastavnih i vannastavnih) i vanškolskih aktivnosti. Rezultati istraživanja upućuju da u školskoj praksi još uvijek dominira predavačka nastava i pasivan položaj učenika, nedovoljna participacija učenika, kako u dijelu izražavanja vlastitog mišljenja, tako i saradnje, izražavanja osjećanja, analiziranja vlastitih i tuđih emocija i razvoja empatije. Najveći broj nastavnika ne uviđa da način na koji obarzuju i vaspitava, tj. nastavnici ne uviđaju da način na koji se realizuje redovna nastava ima snažan vaspitan uticaj. Time se naglašava nekompetentnost nastavnika u vaspitnom radu sa učenicima. Od izuzetne važnosti, kako se u zaključcima ističe, je podrška i razumijevanje roditelja, jer škola i porodica treba usaglašeno da djeluju. [https://www.unicef.org/montenegro/UNICEF - Uloga škole u razvoju vrlina vrijednosti i vjestina učenika i učenica.pdf](https://www.unicef.org/montenegro/UNICEF-Uloga%20skole%20u%20razvoju%20vrlina%20vrijednosti%20i%20vjestina%20ucenika%20i%20ucenica.pdf)

Suzić u opsežnom djelu *Pedagogija za XXI vek*, 2005, između ostalog, ističe važnost metodike vaspitnog rada, obrazlažući njene aplikacione nivoe: aspekte, oblasti i područja. Time se jasno rasvjetljava mjesto metodike vaspitnog rada u pedagoškom sistemu i našoj nastavnoj praksi. Kako autor ističe, savremeno struktuiranje metodike vaspitnog rada korespondirana sa savremenom nastavom, u kojoj nije prioritetno reprodukovanje činjenica, već učenje učenja, adekvatni interpersonalni odnosi, emocionalna klima. Pored vaspitnog rada nastavnika u redovnoj nastavi, eksplicirano je i pitanje metodike vaspitnog rada u odjeljenjskoj zajednici i

vannastavnim aktivnostima. U isto vrijeme je naznačena kompleksnost i značaj vaspitnog rada. Nadalje, u pomenutoj publikaciji, koja pored teorijskih, nudi i izvedbene forme, nalazimo teorije vaspitnog djelovanja, kriterijume za izbor sadržaja vaspitnog rada, opšte principe vaspitnog rada, područja, vrste i organizaciju vaspitnog rada, metode i sredstva vaspitanja, specifičnosti nastavnika-vaspitača.

Za proučavanje vaspitnih efekata koji se postižu u okviru redovne nastave, od izuzetne važnosti je sagledavanje prednosti savremene nastave, odnosno njene usmjerenosti na osposobljavanje učenika za učenje, samovrednovanje, saradnju, grupni rad. Navedene segmente nalazimo u radovima Glassera, 1999, 2005; Jensena, 2003, 2005; 2014; Suzića, 1996, 1997; 2003, 2005; Wentzela, 1995; Woolfolka, 2010; Armstronga, 2006, 2008, i mnogih drugih autora. U značajne pedagoške tenedencije kojima se tretiraju pitanja vezana za vaspitni rad ubrajaju se interpersonalni odnosi u nastavi, i prevashodno adekvatna socio-emocionalna klima. Uticaj adekvatne klime za učenje na postignuće učenika naglašavaju brojni autori (Fraser & Fisher, 1982; Goh, Young, & Fraser, 1995; Haertel, Walberg, & Haertel, 1981; McRobbie, Fisher, & Wong, 1998; A. M. Ryan & Patrick, 2001; Trickett & Moos, 1973; Suzić, 1996, 2002; Patrick, Ryan, 2007. Saznanja o značaju emocija za motivaciju i proces učenja tematizovana su brojnim istraživanjima (Hargreaves, 1998, 2000, 2001; Hamre & Pianta, 2005; Meyer, & Schweinle, 2003; Frenzel, Goetz, Stephens, and Jacob 2009; Sutton & Wheatley, 2003; Chan, 2006; Cross & Hong, 2012; Hagenauer & Volet, 2014a; Schutz, Cross, Hong, & Osbon, 2007; Sutton, 2004; Sutton, Mudrey-Camino, & Knight, 2009; Sutton & Wheatley, 2003; Zembylas, 2005).

Rezultati istraživanja eksperimentalnog tipa, koje direktno osvjetljava pitanje *Vaspitnog rada u odjeljskoj zajednici*, prikazani su u istoimenoj publikaciji (Suzić, 2003). Najprije su iznijeta teorijska polazišta o pitanjima značajnim za vaspitni rad u odjeljskoj zajednici, potom područja i sadržaji rada koji su poželjni za rad u odjeljskoj zajednici, a onda i rezultati eksperimentalnog istraživanja sprovedenog u toku jednog polugodišta u smjeru redefinisavanja stavova učenika u nekoliko aspekata, i to: odnos ličnosti prema sebi, radu, društvu, prema drugom polu, zdravlju i prirodi. Rezultati istraživanja pokazuju da redovno držanje časova odjeljske zajednice, uz sistematski razrađen program u skladu sa potrebama konkretnog odjeljenja, mogu imati pozitivne efekte. Naime, eksperiment je svojevremeno pokazao "da su učenici sa kojima je intezivno rađeno u odjeljskoj zajednici, pri čemu su vrednovali nastavu i učenje, sebe, svoje roditelje i nastavnike, nakon šest mjeseci manje izostajali sa nastave, bili blaži u vrednovanju svojih nastavnika, više učili i pokazali pozitivan pomak u savlađivanju nastavnog plana i programa" (Suzić, 2003, 6).

Značajan doprinos vaspitnom radu razrednog starješine dale su autorke *Priručnika za razredne starješine* (Rađenović, Smiljanić, 2013). Kako se na fakultetima ne nude programi pripreme za razredno starješinstvo, a ni u domenu stručnog usavršavanja nastavnika, autorke su zahvaljujući dugogodišnjem iskustvu obradile sledeće elemente važne za dobrog razrednog starješinu: osobine dobrog razrednog starješine, planiranje i programiranje rada, čas razrednog starješine, administrativne poslove, saradnju sa roditeljima, socijalnu i zdravstvenu zaštitu učenika, profesionalnu orijentaciju, izlete i ekskurzije, disciplinu i pedagoške mjere, pojavu nasilja u odjeljenju i školi, rad sa učenicima sa smetnjama u razvoju, krizne situacije u školi. Uz navođenje konkretnih primjera, planova rada i aktivnosti, dati su i primjeri radionica za rad sa roditeljima. Aktuelnost teme vaspitnog rada u školi potvrđuju i brojni nalazi istraživača publikovani u Godišnjaku Srpske akademije obrazovanja iz 2013. godine. Potkonjak ističe *neprihvatljivost zanemarivanja i izostavljanja vaspitne komponente u Strategiji obrazovanja u Srbiji do 2020. godine*, Suzić *naglašava preimućstvo vaspitnih metoda nad svim ostalim metodama*, Graorac objašnjava *poziciju vaspitanja danas*, Mijanović *elaborira vaspitnu funkciju nastavnika između teorije i prakse*, Vilotijević *naglašava neophodnost promjene koncepcije škole u funkciji jačanja njene vaspitne funkcije*. Mogući efekti vannastavnih aktivnosti, sa aspekta doprinosa na rad i razvoj učenika, profesionalno djelovanje nastavnika i razvoj škole kao institucije proučavani su u okviru *razgrnate strukture školskih aktivnosti* (Hebib, Spasenović, 2011).

Brojna istraživanja potvrđuju pozitivne efekte vannastavnih aktivnosti, prevashodno u odnosu na školsko postignuće i zainteresovanost učenika, te bolje socio-emocionalno funkcionisanje učenika (Marsh, 1992; Mahoney, 2000; Mahoney, Cairns, & Farmer, 2003; Fredricks & Eccles, 2006). Pored pozitivnog uticaja na učenike, vannastavne aktivnosti imaju uticaja i na profesionalno ponašanje i djelovanje nastavnika. Naime, angažujući se mimo nastave, nastavnici ispoljavaju svoje sposobnosti, potrebe i kreativnost na drugi način i efikasniji su u redovnoj nastavi na časovima predmeta koji predaju (Hebib, 2009, Suzić, 2005). Ovi istraživači ističu i pozitivan uticaj vannastavnih aktivnosti na afirmaciju i razvoj škole kao institucije.

Cilj i hipoteze

Naše istraživanje ima za cilj da *utvrdi koliko su nastavnici u srednjoj školi uspješni u ostvarivanju vaspitne uloge*. Za davanje odgovora na ovo kompleksno pitanje potrebno je da operacionalizujemo pitanje pedagoške kompetentnosti nastavnika koji izvođe nastavu u srednjim školama u Crnoj Gori.

Dajemo okviran pregled pitanja/zadataka koja bismo pokušali da ispitamo:

- **Osposobljenost** nastavnika za prosvjetni-nastavnički poziv u toku *inicijalnog* obrazovanja,
- Upućivanje na sticanje **pedagoških kompetencija** u okviru *stručnog osposobljavanja*,
- Kakav je **odnos poučavanja i učenja** u našoj nastavnoj praksi u srednjim školama (da li dominira učenje sadržaja i reprodukcija činjenica; koji je smjer komunikacije dominantan u nastavi; koliko su interpersonalni odnosi u srednjim školama opterećeni hijerarijom nastavnik-učenik; kakve su implicitne teorije nastavnika);
- Na osnovu kojih kriterijuma se nastavnicima povjeravaju **odjeljenska starješinstva** (da li se i kako održavaju časovi odjeljenske zajednice; koja tematika preovlađuje na tim časovima);
- Koliko su nastavnici angažovani u planiranju, organizovanju i realizaciji **vannastavnih aktivnosti**;
- Koliko i na koji način nastavnici **sarađuju sa roditeljima** učenika u cilju unapređenja vaspitne funkcije škole.

Na osnovu prethodno definisanog cilja i zadataka istraživanja postavili smo glavnu i sporedne hipoteze.

Glavna hipoteza: *Pretpostavlja se da nastavnici nijesu dovoljno uspješni u ostvarivanju vaspitne uloge u srednjim školama u Crnoj Gori.*

Sporedne hipoteze:

- H1:** Pretpostavlja se da nastavnici nijesu dovoljno osposobljeni za vaspitni rad u toku inicijalnog obrazovanja;
- H2:** Pretpostavlja se da se nastavnici nedovoljno upućuju na sticanje pedagoških kompetencija u toku stručnog osposobljavanja;
- H3:** Pretpostavlja se da odnos poučavanja i učenja u srednjoj školi dominantno obilježava učenje sadržaja i reprodukcija činjenica;
- H4:** Pretpostavlja se da se odjeljenska starješinstva povjeravaju nastavnicima koji nemaju dovoljan fond časova, te da se časovi razredne zajednice ne realizuju redovno;
- H5:** Pretpostavlja se da nastavnici nijesu u dovoljnoj mjeri angažovani u planiranju, organizovanju i realizaciji **vannastavnih aktivnosti**;
- H6:** Pretpostavlja se da nastavnici ne sarađuju u dovoljnoj mjeri sa roditeljima učenika u cilju unapređenja vaspitne funkcije škole.

Materijali, metode i plan istraživanja

Imajući u vidu kompleksnost fenomena koji želimo da istražujemo, populaciju u našem istraživanju sačinjavali bi nastavnici koji rade u srednjim školama u Crnoj Gori, učenici i njihovi roditelji. Time bi obezbjedili širi korpus saznanja o vaspitanju, vrijednostima u školi i porodici, problemima i viđenjima sa kojima se ciljne grupe suočavaju. U cilju ispitivanja pedagoške kompetentnosti nastavnika analiziraćemo nastavne programe (kurikulare), s pretenzijom analiziranja vaspitnih ciljeva i ishoda¹. Nadalje, imajući u vidu širok opseg istraživačkih pitanja/zadataka, u okviru deskriptivne istraživačke metode, koristićemo tehniku skaliranja i tehniku analize sadržaja, i u svrhu pomenutih postupaka, posebno konstruisane naučno-istraživačke instrumente – skale procjene i ček liste. Ovakvom načinu ispitivanja prethodiće fokus grupno intervjuisanje (sa unaprijed pripremljenim protokolima) ciljnih grupa, kako bi na temelju tako dobijenih kvalitativnih pokazatelja, imali pouzdaniju osnovu za dobijanje određenih kvantitativnih podataka. U cilju dobijanja što vjerodostojnijih rezultata, za potrebe intervjuisanja koristićemo diktafon, tj. audio-zapise.

Očekivani naučni doprinos

- Vaspitna funkcija škole, odnosno nastavnika kao njenog ključnog faktora, je od **fundamentalnog značaja za pedagogiju**. Time je označena naučna i akademska relevantnost rada.
- Promjene na globalnom nivou – ekonomske, naučno-tehnološke, tranzicione iziskuju "povratak" čovjeku i vaspitanju kao svrsishodnoj djelatnosti na planu izgrađivanja cjelovite ličnosti. Ipak, istraživanja vaspitne problematike kod nas predstavljaju rijetkost, pa se i naš rad može smatrati **pionirskim u empirijskom smislu**.
- Pored nesumnjivog doprinosa proučavanju fenomena vaspitanja u pedagoškoj nauci, ova disertacija može poslužiti i kao značajno polazište u **praktičnom radu nastavnika** u srednjoj školi.
- Osvjetljavajući fenomen vaspitanja iz različitih uglova, ukazujući na brojne njegove uticaje i implikacije, ovaj rad nosi obilježje opravdanosti i u širem **društvenom smislu**.

Spisak objavljenih radova kandidata

Navedeno u poglavlju Biografija i bibliografija kandidata.

Popis literature

¹ U toku je reakreditacija na Univerzitetu Crne Gore, tako da će 2017/18. studenti pohađati nastavu po inoviranim nastavnim planovima i programima.

- Antonijević, R. (2012). *Osnove procesa vaspitanja*. Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Armstrong, T. (2008). *Najbolje škole – kako istraživanje razvoja čovjeka može usmjeriti pedagošku praksu*. Zagreb: Educa.
- Bosacki, S. L. (2003). Theory of mind and self-concept in preadolescents: Links with gender and language. *Journal of Educational Research*, 92, 709-717.
- Bouillet, D. i Uzelac, S. (2007): *Osnove socijalne pedagogije*. Zagreb: Školska knjiga.
- Branković, D. (2001). *Pedagoške teorije – naučne osnove i razvojni tokovi*. Banjaluka: Univerzitet u Banjaluci.
- Brković, A. (2011). *Razvojna psihologija*. Čačak: Regionalni centar za profesionalni razvoj zaposlenih u obrazovanju.
- Camras, L. A. i saradnici (2002). Observing emotion in infants: Facial expression, body behavior, and rater judgments of responses to an expectancy-violating event. *Emotion*, 2, 179–193.
- Cenić, S., Petrović, J. (2012): *Vaspitanje kroz istorijske epohe I i II*. Vranje: Učiteljski fakultet u Vranju.
- Chabot, D., Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa.
- Ching, G.S. (2012). Looking into the issues of rewards and punishment in students. *International Journal of Research Studies in Psychology*, 1 (2), 29–38.
- Cooper, H. J. et al. (1999): Relationships between five after-school activities and academic achievement, *Journal of Educational Psychology*, 91 (2), 369–378.
- Darling, H., L. Caldwell & R. Smith (2005): Participation in school-based extracurricular activities and adolescent adjustment, *Journal of Leisure Research*, 37 (1), 51–76.
- De Cremer, D., and Leonardelli, G. J. (2003). Cooperation in social dilemmas and the need to belong: The moderating effect of group size. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 7, 168–174.
- Denault, A. S, F. Poulin & S. Pedersen (2009): Intensity of participation in organized youth activities during the high school years: Longitudinal associations with adjustment, *Applied Developmental Science*, 13 (2), 74–87.
- Durkin, K. (2006). *Developmental Social Psychology – From Infancy to Old Age*. Oxford: Brackwell Publishers Ltd.
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: a meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development*, 82 (1), 405–432.
- Durlak, J.A., Weissberg, R.P. & Pachan, M. (2010): A Meta-Analysis of After-School Programs That Seek to Promote Personal and Social Skills in Children and Adolescents. *American Journal of Community Psychology*, 45 (3-4), 294-309.
- Fredericks, J.A. & Eccles, J.S. (2006). Extracurricular Involvement and Adolescent Adjustment: Impact of Duration, Number of Activities, and Breadth of Participation. *Applied Developmental Science*, 10 (3), 132–146.

- Fredricks, J. A. & J. S. Eccles (2006): Extracurricular involvement and adolescent adjustment: Impact of duration, number of activities, and breadth of participation, *Applied Developmental Science*, 10 (3), 132–146.
- Gavin, L. E., Catalano, R. F., David-Ferdon, C., Gloppen, K. M., & Markham, C. M. (2010). A review of positive youth development programs that promote adolescent sexual and reproductive health. *Journal of Adolescent Health*, 46 (3), 75–91.
- Goleman, D. (2014). *Emocionalna inteligencija*. Podgorica: Nova knjiga.
- Grant, W. (1997). *Resolving conflicts*. How to turn conflict into cooperation. Rockport, MA: Element Books.
- Hareli, S., Weiner, B. (2002). Social Emotions and Personality Inferences: A Scaffold for a New Direction in the Study of Achievement Motivation. *Educational Psychologist*, 37 (3), 183–193.
- Hart, D., and Fegley, S. (1995). Prosocial behavior and caring in adolescence: Relations to self-understanding and social judgment. *Child Development*, 66, 1346–1359.
- Hartmut von Hentig (2006). *Kakav odgoj želimo*. Zagreb: Educa.
- Hattie, J. & Timperley, H. (2007). The Power of Feedback. *Review of Educational Research*, 77 (1), 81–112.
- Havelka, N. (2000). *Učenik i nastavnik u obrazovnom procesu*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Hebib, E. i Spasenović, V. (2011). Značaj razgranate strukture školskih aktivnosti. *Nastava i vaspitanje*, 1, 65–80.
- Ivić, I. i sar. (2012). *Upravljanje razredom*. Zagreb: Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih u saradnji sa British councilom.
- Jensen, E. (2003). *Super nastava. Nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje*. Zagreb: Educa.
- Jorgić, D. (2014). Kvalitet vaspitnog rada odjeljenjskih zajednica u srednjim školama. Zbornik II *Kvalitet vaspitno-obrazovnog rada*. Banja Luka: Društvo pedagoga Republike Srpske, 277–288.
- Jul, J., Jensen, H. (2014): *Kompetencija u pedagoškim odnosima. Od poslušnosti do odgovornosti*, Beograd: Eduka.
- Jurčić, M. (2012). *Pedagoške kompetencije suvremenog učitelja*. Zagreb: Recedo d.o.o.
- Juul, J. (2013). *Škola u infarktnom stanju*. Zagreb: Znanje d.o.o.
- Katz, L., i McClellan, D. (1999). *Fostering Children's Social Competence: The Teacher's Role*. Washington, D.C: National Association for the Education of Young Children.
- König, E., Zedler, P. (2001). *Teorije znanosti o odgoju - Uvod u osnove, metode i praktičnu primjenu*. Zagreb: Educa.
- Lane, K. Kincaid, D., Childs, K., Blase, K.A. & Wallace, F (2007). Identifying Barriers and Facilitators in Implementing Schoolwide Positive Behavior Support. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 9 (3), 174–184.
- Ledić, J. (1999). *Škola i vrijednosti*. Rijeka: Filozofski fakultet.

- Madalinska-Michalak, J. (2015): *Developing emotional competence for teaching*. Croatia journal of education, 17 (2/2015), 71–97.
- Mager, U. & Nowak, P. (2012). Effects of student participation in decision making at school: A systematic review and synthesis of empirical research. *Educational Research Review*, 7 (1), 38–61.
- Mahoney, J. L. (2000). School extracurricular activity participation as a moderator in the development of antisocial patterns. *Child Development*, 71 (2), 502–516.
- Mahoney, J. L., & R. B. Cairns (1997). Do extracurricular activities protect against early school dropout? *Developmental Psychology*, 33 (2), 241–253.
- Mahoney, J. L., B. D. Cairns, & T. Farmer (2003). Promoting interpersonal competence and educational success through extracurricular activity participation. *Journal of Educational Psychology*, 95 (2), 409–418.
- Marsh, H. W. & S. Kleitman (2002): Extracurricular school activities: The good, the bad, and the nonlinear, *Harvard Educational Review*, 72 (4), 464–511.
- Meyer, H. (2005). *Što je dobra nastava?* Zagreb: Erudita.
- Mijanović, N. (2014). *Vaspitna funkcija nastavnika između teorije i prakse*. Beograd: Godišnjak Srpske akademije obrazovanja, 233–260.
- Moshman D. (2005). *Adolescent psychological development rationality, morality and identity*, sec.ed., Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Patrick, H., Ryan, A. M., Kaplan, A. (2007). Early adolescents' perceptions of the classroom social environment, motivational beliefs, and engagement. *Journal of Educational Psychology*, 99, 83–98.
- Pedagoška enciklopedija 1 i 2 (1989). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Pintrich, P. R. (2000). Multiple goals, multiple pathways: The role of goal orientation in learning and achievement. *Journal of Educational Psychology*, 92, 544–555.
- Pintrich, P. R. and De Groot, E. V. (1990). Motivational and self-regulated learning components of classroom academic performance. *Journal of Educational Psychology*, 82, 33–40.
- Pranjic, M. (2012). *Antipedagogija i suvremeni kocepti odgoja*. Pedagogijska istraživanja 9 (1-2), 9–24.
- Prodanović, Lj. (2008). *Proverite kako vaspitavate u školi*. Beograd: Educa.
- Rađenović, A. i Smiljanić, M. (2013). *Priručnik za razredne starješine*. Beograd: Educa.
- Radosavljević, B i sar. (2015): *Korak napred u saradnji škole i roditelja – vodič za odeljenske starješine*. Beograd: Pedagoško društvo Srbije.
- Reddy, L. A., Newman, E., De Thomas, C. A., & Chun, V. (2009). Effectiveness of schoolbased prevention and intervention programs for children and adolescents with emotional disturbance: a meta-analysis. *Journal of School Psychology*, 47 (2), 77–99.

- Rubie-Davis, C. M. (2007). Classroom interactions: Exploring the practices of high- and low-expectation teachers. *British Journal of Educational Psychology*, 77, 289–306.
- Rubie-Davis, C. M. (2010). Teacher expectations and perceptions of student attributes: Is there a relationship? *British Journal of Educational Psychology*, 80, 121–135.
- Rubie-Davis, C. M., Hattie, J., Hamilton, R. (2006). Expecting the best for students: Teacher expectations and academic outcomes. *British Journal of Educational Psychology*, 76, 429–444.
- Ryan, A. M., Patrick, H. (2001). The classroom social environment and changes in adolescents' motivation and engagement during middle school. *American Educational Research Journal*, 38, 437–460.
- Rydley, D. S., Walther, B. (1995). *Creating Responsible Learners: The Role of a Positive Classroom Environment*. Washington: American Psychological Association.
- Suzić, N. (1994). *Vaspitni rad u odjeljenjskoj zajednici*. Banja Luka: VID
- Suzić, N. (1996). *Učenje učenja*. Banja Luka: Glas srpski.
- Suzić, N. (2003). *Osobine nastavnika i odnos učenika prema nastavi – treće izdanje*. Banja Luka: TT-centar.
- Suzić, N. (2005). *Emocionalne kompetencije učenika*. U zborniku: Promenama do kvaliteta u radu škola – Zbornik radova sa naučnog skupa povodom 70 godina od rođenja Prof. dr Mladena Vilotijevića (446–464). Beograd: Zajednica učiteljskih fakulteta Srbije.
- Suzić, N. (2005). *Pedagogija za XXI vijek*. Banja Luka: TT-Centar.
- Suzić, N. (2008). *Emocije i afektivni stilovi u nastavi*. *Pedagogijska istraživanja*, 5 (2), 15–165.
- Suzić, N. (2013). *Doživljaj sreće, nasilje i zlostavljanje mladih*. U zborniku *Unapređenje kvalitete života djece i mladih* (19–32). Tuzla: Udruženje za podršku i kreativni razvoj djece i mladih.
- Suzić, N. (2014). *Metodika vaspitnog rada u oblasti etike i morala*. Priredili O. Đukić i G. Stojanović, Zbornik Filozofija morala – hrestomatija tekstova o moralno-etičkim problemima (77–86). Banja Luka: Filozofski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.
- Suzić, N. (2014). *Metode vaspitnog rada: Metode svih metoda*. Beograd: Godišnjak Srpske akademije obrazovanja, 51–66.
- Suzić, N., Stanković-Janković, T. i Đurđević, S. (2012). *Vrijednosne orijentacije srednjoškolaca i studenata*. U zborniku sa naučnog skupa Nastava i učenje – ciljevi, standardi, ishodi (259–268). Užice: Univerzitet u Kragujevcu Učiteljski fakultet u Užicu.
- Vulfolk, A., Hjuž, M., Volkap, V. (2014). *Psihologija u obrazovanju*. Beograd: Clio.
- Weiner, B. (2010). The Development of an Attribution-Based Theory of Motivation: A History of Ideas. *Educational Psychologist*, 45(1), 28–36.
- Wentzel, K. R. (1995). *Teachers who care: Implications for student motivation and classroom behavior*. Washington DC: Office of Education Research Improvement.

SAGLASNOST PREDLOŽENOG/IH MENTORA I DOKTORANDA SA PRIJAVOM		
Odgovorno potvrđujem da sam saglasan sa temom koja se prijavljuje.		
Prvi mentor	Prof. dr Nenad Suzić	<i>Nenad Suzić</i>
Doktorand	Mr Sanja Čalović-Nenezić	<i>Sanja Čalović-Nenezić</i>
IZJAVA		
Odgovorno izjavljujem da doktorsku disertaciju sa istom temom nisam prijavio/la ni na jednom drugom fakultetu.		
U Nikšiću, 03.04.2017. godine		Ime i prezime doktoranda <i>Sanja Čalović-Nenezić</i>